

Prvi međunarodni kamp *Noćno nebo* na Lastovu – nastavak Osmog europskog savjetovanja o zaštiti noćnog neba u Beču

I nebo ubijaju, zar ne?

Marica Žanetić Malenica

Andrej Mohar, član slovenske Udruge za zaštitu noći pozdravio je sudionike u ime organizatora

Sudionici Kampa svake večeri su se okupljali na predavanjima u hotelu Solitudo na Pasaduru, a o ponoći su odlazili promatrati nebo

Hrvoje Glamuzina, rukovoditelj Odjela za pripremu i izvedbu projekata HEP ESCO-a pronašao je *zajednički jezik* sa svojim lastovskim sugovornicima

Lucija Kapiteli, ravnateljica JU PP Lastovsko otočje i predsjednica Općinskog vijeća Lastova, čini sve da Lastovo ostane oaza mira i netaknute prirode, što privlači nautičare i *vukove-samotnjake*

Emisija Drugog programa Hrvatskog radija *Andromeda* emitirana je uživo s Lastova, a jedan od gostiju bio je i naš kolega Hrvoje Glamuzina

Otkad znam za sebe, a to je uistinu dugo, redovito ljetujem na Korčuli, mom rodnom otoku. Tijekom tih brojnih godina samo sam jedanput na nekoliko dana otplovila do susjednog južnodalmatinskog otoka Lastova. Razmišljala sam o tomu i ovogodišnjeg srpnja, predbacujući si nemar prema tom prekrasnom otoku, iskrcavajući se u Veloj Luci s katamarana koji je nastavljao nadmudrivanje s valovima na svom putu prema Ublima. A onda, krajem kolovoza, dok sam *punila baterije* na Braču, nazove me moja Šefica i bez puno priče izda mi telefonski *putni nalog* za – Lastovo. Znam da se ne bavi čitanjem naših misli ali, začudo, ponekad ih tako dobro pogodi da već smišljam novu *putnu* želju.

I tako odoh službeno uživati na Carskom otoku, kako su ga stari Rimljani zvali zbog raskošnog vijenca otočića koji ga okružuje, plodnih polja i bujnih šuma. Naš najistureniji naseljeni otok *maše* pustoš Palagruži i preko nje talijanskoj obali i gradu Bariju (udaljenom 180 kilometara) s jedne strane i Splitu (udaljenom 90 kilometara) s druge strane. Imao je, baš kao i Vis, nesreću da ga je vojska bivše države predugo smatrala *svojim*, ali i sreću da je, upravo zbog toga, ostao očuvan za neka nova i bolja vremena. A najvažnija potvrda tih boljih vremena stigla je prije dvije godine, kada je Hrvatski sabor 29. rujna 2006. godine, taj jedinstveni kopneno-morski *labirint* proglasio parkom prirode.

LADESTA, LADESTON, LADESTRIS, LASTOVO

Naš najmlađi, jedanaesti Park prirode *Lastovsko otočje* kao da je *skrojen* od kopnenih *retaja* (ostataka) rasutih po morskoj površini od 143 četvorna kilometra. Čak 46 otoka, otočića, hridi i grebena čine taj doista nesvakidašnji prirodni uradak, jedini koji se po svojoj netaknutosti i pitomoj *divljini* može usporediti s malo južnijim Mljetom. Lastovo i Sušac su najveći u lastovskom arhipelagu čiji su otočići, svi odreda, neobičnog nazivlja (Prežba, Lastovnjaci, Vrhovnjaci, Bijelac, Crnac, Kopište, Pod Kopište, Veliki Rutvenjak, Mrčara, Škoj Pod Mrčanu, Vlašnik, Makarac...). Sam otok Lastovo dug je 10, a širok 5,8 kilometara, ukupne površine od 56 četvornih kilometara. Antički pomorci i trgovci nazivali su ga *Ladesta* odnosno *Ladeston*. Rimljanima se odazivao na ime *Ladestrís*, a Neretljani, koji su se ondje potom naselili, koristili su romanski izvorni oblik *Lasta* dodavši mu sufiks *ovo*.

OVdje JE DRUKČIJA I NEBESKA KAPA

Kada, nakon tri sata vožnje iz Splita katamaranom (sufinancirana državna linija) ili, pak, pet sati trajektom (s prekrcavanjem u Veloj Luci) uplovite u Ubli, jedinu lastovsku trajektnu luku, natrag ne možete u istom danu (osim odmah istim brodom kojim ste i pristigli) što je, zapravo, dobro. Prenoćit ćete i uživati, kako u moru i

bujnom raslinju, tako i u brojnim crkvicama (ima ih 46) i kamenim kućama s maštovitim dimnjacima, poznatim lastovskim *fumarima* koji svojom raznolikošću svjedoče o bogatoj povijesti otoka. I, dakako, Nebu. Jer i nebeska *kapa* je ovdje drukčija, baš kao i sve ono ispod nje.

U to su se došli uvjeriti i sudionici Prvog međunarodnog kampa *Noćno nebo*, koji su ovdje boravili od 25. kolovoza do 3. rujna o.g. To je bio nastavak Osmog europskog savjetovanja o zaštiti noćnog neba koje se 23. i 24. kolovoza održavalo u Beču. Okupljanje na Lastovu organizirala je slovenska udruga *Mračno nebo*, uz suorganizatore: *Nacionalni park Triglav*, *Kreativno astronomsko društvo* iz Ljubljane, *Park prirode Lastovsko otočje*, *Astronomsko društvo* iz Višnjana i *Zvezdano selo Mosor* iz Splita.

Bit onoga što se gostima iz Mađarske, Češke, Slovenije, Hrvatske pa čak i s Aljaske nudilo na nevidljivom razmeđu između dva raja (ovog zemaljskog i onog nebeskog) moglo se svesti u pet točaka: čudno zvjezdano nebo; park prirode; kristalno bistro more; čisti zrak i netaknuta flora i fauna. Uostalom, treba li ovom otočju i možda posljednjem netaknutom *komadiću* Mediterana veće reklame od spoznaje da su upravo ovdje dva velika pjesnika, Homer i Lord Byron, dolazili po svoju *porciju* inspiracije, a rimski carevi po kalež dobrog vina?

S magnitudom od 21,7 i svjetlosnim onečišćenjem od približno 30 posto, Lastovo je daleko ispred najtamnijih dijelova našeg kontinenta, gdje je svjetlosno onečišćenje 250 posto, primjerice, u Belgiji približno 600 posto!

Svake večeri sudionici Kampa su se okupljali u jedinom hotelu na otoku, smještenom u uvali Pasadur, čiji naziv *Solitudo* (samoća) sigurno nije slučajno odabran. Prve večeri ih je u ime organizatora pozdravio Andrej Mohar, a u ime hrvatskih domaćina Korado Korlević iz *Astronomskog društva Višnjan* i Gojko Antica, stručni voditelj PP *Lastovsko otočje*, koji je i otvorio ovaj skup, uz obećanje da će nastojati pomoći zamisli očuvanja čistoće lastovskog neba.

POSLEDNJI CRNI BISER HRVATSKE

K. Korlević se posebno zahvalio slovenskim kolegama, astronomima-amaterima, koji su zaslužni za otkrivanje Lastova, još jedinog preostalog crnog bisera Hrvatske, rekavši:

– Sedam godina, koliko djeluje hrvatska udruga „Mračno nebo“ (CSDA – Croatian Sky Dark Assosiation), pokušali smo spasiti Istru i njezino nebo, ali u tomu nismo uspjeli. Pokušajmo sada spasiti barem Lastovo od ljudi koji su opsjednuti svjetlom. Započnimo ovu odlučujuću i zadnju veliku bitku u Hrvatskoj, jer ako izgubimo i lastovsko nebo, ovdje više nemamo što tražiti. Na našu inicijativu hrvatski astronomi će u prosincu doći obaviti sva potrebna mjerenja i uvjeriti se da se ovdje zvijezde još uvijek vide. Lastovo je prava lokacija za zvjezdarnicu.

U nastavku rada, K. Korlević je održao i pomalo šokantno predavanje o utjecaju svjetlosnog onečišćenja na ljude i životinje, rekavši kako nekontrolirano manipuliramo svjetlom stvarajući učinak umjetnog dana, koji šteti i ljudima (posebice ženama) i životinjama (posebice pticama selicama) što se, pak, štetno odražava na cjelokupni prirodni prehrambeni lanac.

SLOVENCIMA OGRANIČILI SVJETLOSNO ONEČIŠĆENJE

A. Mohar, član slovenske *Udruge za zaštitu noći*, pohvalio se Uredbom slovenske Vlade od 31. kolovoza 2007. godine, kojom se ograničavaju vrijednosti svjetlosnog onečišćenja. Premda u mnogim zemljama postoje primjeri dobre prakse, uz Italiju gdje je takav propis tek djelomično prihvaćen i Kanarske otoke, Slovenija je jedina zemlja koja je ovo područje pravno regulirala:

– EU priprema i direktivu iz ovog područja, koja će obvezati sve njene članice na njeno provođenje. Poslije prihvaćanja Uredbe, u Sloveniji su zabilježeni brojni pozitivni primjeri. Tako je u Ljubljani započeta zamjena žarulja od 250 W u javnoj rasvjeti onim ekološkim od 150 W čime su, uz manju potrošnju električne energije, ceste ravnomjernije i kvalitetnije osvijetljene. Naš dvanaestogodišnji rad konačno pokazuje prve plodove, jer optimiziranjem rasvjete sada Slovenija ima mogućnost

zaustaviti pretjerano slanje svjetlosti prema Svemiru. Naša Udruga podupire kvalitetne projektante, koji rasvjetu osmišljavaju tako da potroše najmanje električne energije i poboljšaju naš prostor, postavljajući rasvjetu racionalno. Prema nekim podacima, Hrvatska danas troši dva puta više električne energije u javnoj rasvjeti od Njemačke, što nije potrebno komentirati Njezinom obnovom maglo bi se znatno uštedjeti.

Prema riječima A. Mohara, Grad Beč je već započeo s realizacijom svog *Master plana* kojim će cjelokupnu gradsku rasvjetu uskoro zamijeniti ekološkom. Za razliku od nas, gdje se još uvijek koriste žarulje i do 400 W, u Beču je njihova najveća snaga 150 W.

S UMJETNIM SVJETLOM DO ZLOČUDNIH BOLESTI

Na ovogodišnjem 8. simpoziju za zaštitu noćnog neba u Beču, posebnu pozornost izazvalo je predavanje stručnjaka sa Sveučilišta u Haifi koji su iznijeli uznemirujuće rezultate istraživanja. Oni su doveli u vezu osvijetljenost pojedinih gradskih ulica s pojavom raka na dojci. Rezultati su bili iznenađujući. Tamo gdje je bila veća ulična osvijetljenost zabilježeno je više oboljelih od te zloćudne bolesti. To je potvrdilo već poznatu činjenicu o štetnosti noćnog rada koji remeti ljudski bioritam i povećava mogućnost zloćudnih oboljenja. Istraživanje

Prvi međunarodni kamp *Noćno nebo* na Lastovu – nastavak Osmog europskog savjetovanja o zaštiti noćnog neba u Beču

Noćna svjetlost pristaništa za jahte ispred hotela Solitudo

I na Lastovu su započele *nicati* velebne građevine, no hoće li *betonizacija* biti na vrijeme zaustavljena?

Neodgovornim ponašanjem turisti su dva puta ovog ljeta izazvali požar na otoku Prežbi

Uvala Pasadur udaljena je tri kilometra od luke Ubli i pravi je *raj* za goste

Projekt rekonstrukcije javne rasvjete na Lastovu je zanimljiv za HEP ESCO zbog uštede energije,

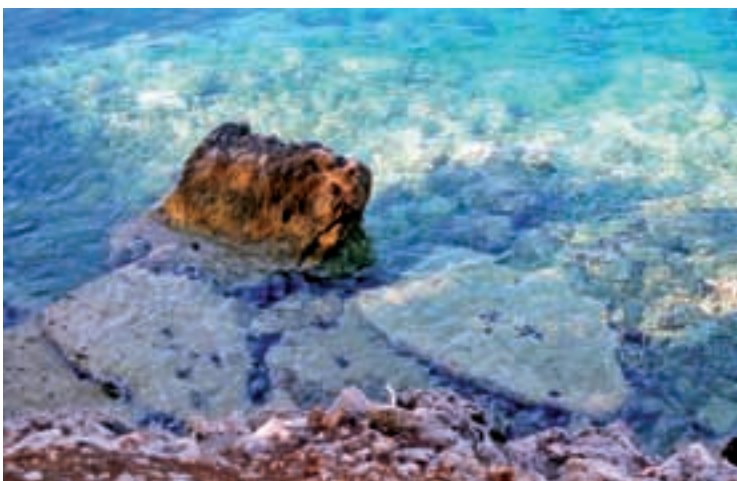
Ovdje je HEP

Jedini lastovski hotel Solitudo omiljeno je sastajalište nautičara

Svitanje na Pasaduru

Bistro i prozirno more ovdje ima predivnu tirkiznu boju

Bujno i raznovrsno raslinje također su odlika našeg najudaljenijeg naseljenog otoka

ali i zbog smanjenja svjetlosnog onečišćenja, jer Lastovo je poseban otok u Hrvatskoj i Europi

izraelskih znanstvenika je prvo koje je pokazalo da moramo više brinuti o prodoru količina svjetla s ulice u naše domove. Rasvjeta ne bi smjela prekoračiti preporučene standarde te treba izbjegavati njen izravan prodor u prozore spavaćih soba.

HEP ESCO I LASTOVO PRONAŠLI ZAJEDNIČKI JEZIK

Tamo gdje se govori o javnoj rasvjeti, njezinoj racionalizaciji i većoj učinkovitosti uz manja ulaganja, posla ima i za tvrtku HEP ESCO. Ili će ga biti! Na tomu je bio angažiran naš kolega Hrvoje Glamuzina, rukovoditelj Odjela za pripremu i izvedbu projekata HEP RSCO-a, koji je ovom prigodom obavio uvodne informativne razgovore s čelnim ljudima - načelnikom općine Lastovo Mirom Maričevićem i Lucijom Kapiteli, ravnateljicom PP Lastovsko otočje i predsjednicom Općinskog vijeća. Domaći čelnici su pokazali zanimanje za projekt nove javne rasvjete, kojom bi se udovoljilo načelima energetske učinkovitosti i očuvalo otok od svjetlosnog onečišćenja.

O tomu što je JU PP Lastovsko otočje od početka 2007. godine do sada učinila za boljitak Otoka i očuvanje njegove autohtonosti, doznali smo od L. Kapiteli:

- U odnosu na prethodno stanje, sada je stupanj zaštite prirode veći, s tim da lokalno stanovništvo nije ograničeno u obavljanju svojih svakodnevnih aktivnosti. Kroz razne projekte pokušat ćemo osmisliti uređenje Otoka koji ima malo više od 600 stanovnika. Za sada smo, u suradnji s CIOS-om, odnijeli s otoka 120 automobilskih olupina, a i nadalje ćemo uz pomoć Gorske službe raditi na

čišćenju okoliša, posebice šetnica koje će posjetitelje voditi do naše kulturne baštine i prirodnih ljepota. U suradnji i uz financijsku potporu Dubrovačke biskupije radimo na uređenju „Putu crkvice“, kojih na otoku ima četrdesetak. U planu nam je i izrada vodiča, karata i ostalih propagandnih materijala koji bi davali potpun pregled sadržaja Parka. Trenutačno radimo na razvrstavanju otpada, saniranju postojećih odlagališta i izgradnji stanice. Glavni zadatak nam je očuvati čistu prirodu. Donošenjem novog prostornog plana građevno područje ćemo držati pod kontrolom kako bismo razvijali otočni turizam za koji smo se opredijelili, a to nije masovni već, prije svega, nautički. Interes nam je i da Lastovo bude mjesto gdje će se i nadalje moći gledati nebo i vidjeti zvijezde.

ANDROMEDA UŽIVO S LASTOVA

Boravak astronoma-amatera na Lastovu bio je valjan povod da se jedinstvena i vrlo slušana emisija Drugog programa Hrvatskog radija *Andromeda* emitira uživo upravo iz hotela *Solitude*, gdje je odsjela većina sudionika Kampa. Urednica i voditeljica ove jedine emisije koja govori o Svemiru, Tanja Devčić, ugodila je: K. Korlevića, G. Anticu, A. Mohara i H. Glamuzinu, koji je u eter poručio sljedeće:

- Projekt rekonstrukcije javne rasvjete na Lastovu je zanimljiv za HEP ESCO zbog uštede energije, ali i zbog smanjenja svjetlosnog onečišćenja. Lastovo je poseban otok u Hrvatskoj i Europi i zbog toga želimo ovdje raditi, a nadamo se da će HEP u tomu pomoći.

ZVIJEZDA JE PALA, ŽELJA SE S NEBOM SASTALA

Poseban užitak svim sudionicima bilo je promatranje zvijezda, golim okom i dalekozorom, što su zaljubljenici u nebo i poštovatelji mraka činili svake noći u sitne sate. Odličnu lokaciju za bliski susret sa zvijezdama astronomi-amateri našli su na otočnom helidromu smještenom na 400 m.n.m. Ne pamtim kada sam posljednji put vidjela na nebu toliko zvijezda! Čak je i *Mliječna staza* bila dostupna našem golom oku, što se ne može vidjeti nigdje drugdje u Europi. S magnitudom od 21,7 i svjetlosnim onečišćenjem od približno 30 posto, Lastovo je daleko ispred najtamnijih dijelova našeg kontinenta, gdje je svjetlosno onečišćenje 250 posto (primjerice, u Belgiji ono iznosi približno 600 posto).

Uz divljenje zvjezdanom nebu, koje je izumrlo u našim gradovima i naseljima, osjećali smo tih noći nešto od onog pjesničkog *pobratimstva ljudi u Svemiru*. Zatamljeni atomi ushićenja budili su se i povezivali nas s ovim mističnim, iskričavim pokrovom nad glavom i s nekim prijašnjim vremenima, kada su nam Mjesec i zvijezde bili pojam romantike i izvor inspiracije.

Čekala sam te proladne kolovoške noći na vjetrometini da padne zvijezda. Pa da nešto poželim. Nekad bi to, vjerojatno, bilo povezano s ljubavlju. S ovom pameću i godinama poželjela bih da svi zajedno očuvamo ovaj posljednji hrvatski *crni biser*, ovo nestvarno tamno lastovsko nebo. Kada bolje razmislim, i to je ljubav!